

TOSCANE

Fabian Takx

Reiservaringen
op jouw maat

Inhoud

Inleiding 8

Zo werkt 360° 10

Reizen naar en door Toscane 14

Praktische informatie 22

Toscane in de geschiedenis 34

Toscane's culinaire alfabet 38

Toscane in 6 dagen 59

Toscane in 12 dagen 61

Register 338

Top 10

**Toscane
bezienswaardig**

64

Top 10

**Toscane
actief**

68

Top 10

**Toscane
for kids**

72

Logeren in Toscane

Florence 47 > Rondon Florence 48 >
Lucca en Massa-Carrara 50 >
Pisa en Livorno 51 > Grosseto 53 >
Siena 55 > Arezzo 56

Eten en drinken in Toscane

Florence 126 > Rondon Florence 162 >
Lucca en Massa-Carrara 200 >
Pisa en Livorno 236 > Grosseto 268 >
Siena 304 > Arezzo 336

Top 10

**Toscane
for free**
76

Top 10

**Toscane for
shopaholics**
80

Top 10

**Toscane
by night**
84

Inhoud

Florence 88

Rondom Florence 130

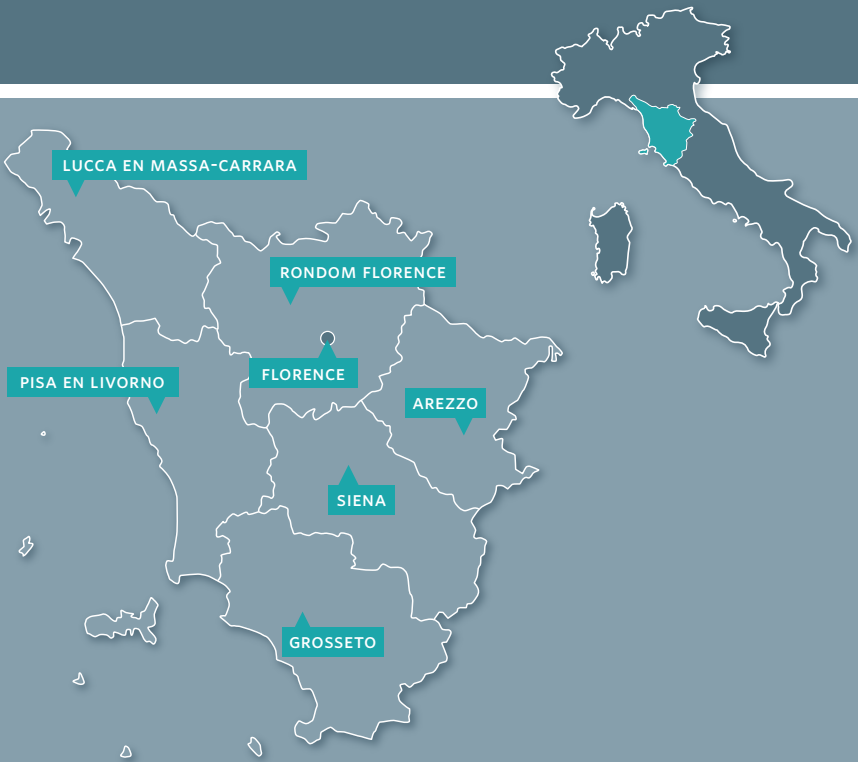
Lucca en Massa-Carrara 166

Pisa en Livorno 204

Grosseto 238

Siena 268

Arezzo 306

Zo werkt 360°

360° zorgt voor persoonlijke reisassistentie in elke fase van jouw reistrage:

1

Informatie & inspiratie

Ontdek wat je bestemming voor jouw interesses te bieden heeft

3

Ondersteuning onderweg

Verken je bestemming met de web app op je smartphone of tablet

2

Organisatie & simulatie

Stippel jouw persoonlijk reisplan uit op basis van je eigen interesses

1 DE 360° REISGIDS

De reisgids is het hart van de 360° aanpak. Hij bevat alle informatie en inspiratie, overzichtelijk voorgesteld en ingedeeld in zes interessecategorieën:

Elke categorie heeft zijn eigen top 10 en fungeert als leidraad om makkelijk te navigeren door de informatie van de verschillende stadsdelen.

Handige wijkkaarten bundelen de besproken items en dankzij de kleurencodering merk je meteen of die voor jou interessant zijn.

2 DE 360° DIGITALE REISPLANNER

Met de reisplanner stippel je een persoonlijk en ideaal reisprogramma uit. Op basis van je reisdata, verblijfsduur en interesses krijg je de bezienswaardigheden en activiteiten voorgesteld die het best bij jou passen. Aan de hand van deze suggesties kun je een reisplan dag per dag op jouw maat samenstellen. De planner houdt daarbij rekening met de openingsuren, bezoekduur en de nodige tijd om je van het ene punt naar het andere te verplaatsen.

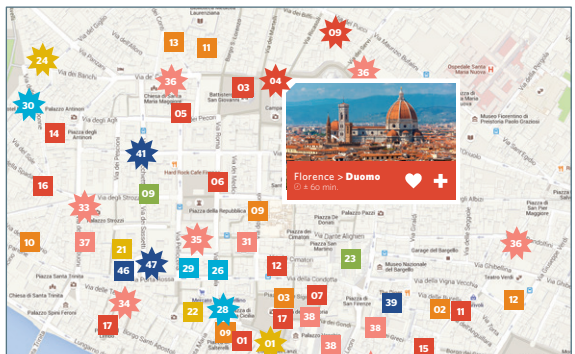

Zo werkt 360° vervolg

Zo ga je te werk:

- > Een 360° reisprogramma samenstellen, doe je op www.360gradenreizen.com
Selecteer je reisbestemming en laat je verleiden door haar topattracties.
- > Wanneer je gaat plannen, kom je op een interactieve regiokaart terecht. Daar maak je een nieuw reisplan aan. Vervolgens kun je jouw voorkeuren kenbaar maken, zoals je geplande reisdata, je interesses en het tempo waarin je je bestemming wilt bezoeken. Op een puntenschaal geef je aan hoe belangrijk elk van de interessecategorieën voor je is. De planner zal hiermee rekening houden en zowel op de kaart als in lijstvorm suggesties doen op jouw maat.
- > Bepaal voor elke dag je uitvalsbasis, je eindbestemming en je vertrekkuur.
- > Kies op de kaart of in de lijst de bezienswaardigheden en activiteiten die je wil toevoegen aan je reisplan. Je kunt ze eventueel ook bewaren om later in te plannen. Geef voor elke keuze de gewenste dag en het tijdstip van je voorkeur aan. Indien nodig, kun je de duurtijd van jouw bezoek of activiteit aanpassen. Stel op die manier je volledige reisprogramma samen.
- > In het menu vind je verder alles terug wat interessant is in de context van je reis: hotels, restaurants en transportmogelijkheden. Restaurants kan je op dezelfde manier als bezienswaardigheden toevoegen aan je reisplan.

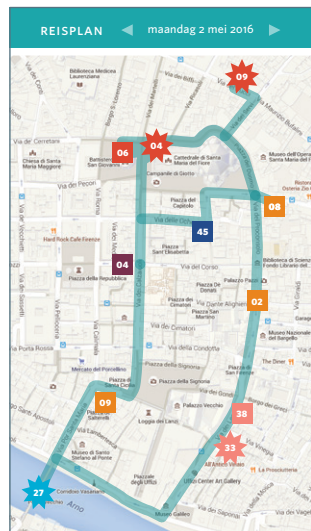
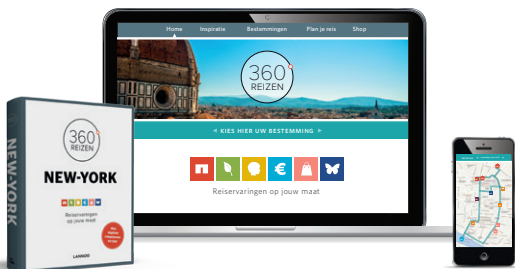
- > Als je vindt dat je reisprogramma helemaal op punt staat, kun je het afdrukken en delen met je reisgenoten en vrienden. Maar je kunt het ook bewaren om er eventueel later nog wat aan verder te sleutelen.

3 DE 360° WEB APP

- > Sluitstuk van de 360° reisaanpak is de mobiele web app. Ga naar www.360gradenreizen.com en log in. Deze web app is geoptimaliseerd voor mobiel gebruik op smartphone en tablet (zowel iOS als Android).
- > Open het persoonlijke reisplan dat je eerder met de 360° reisplanner hebt aangemaakt. Je kunt het nu onderweg gemakkelijk zowel in lijstvorm als op de kaart raadplegen.
- > Heb je je tablet mee op reis, dan kun tijdens je vakantie jouw reisplan nog aanpassen of zelfs een compleet nieuw reisprogramma aanmaken.

www.360gradenreizen.com

Pisa en Livorno

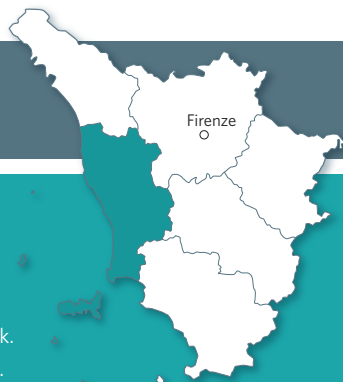
Bezienswaardig
206

Actief
220

For kids
224

Iedereen kent de scheve toren, maar Pisa heeft nog meer te bieden. De Piazza dei Miracoli is een wonder, net als de prachtige binnenstad. Minder bekend, maar zeker een bezoek waard is Livorno, een echte havenstad met een Venetiaanse wijk. Ruiger, maar erg schilderachtig en met een levendige boulevard. De provincie Pisa herbergt meer verrassingen, zoals het truffelwalhalla San Miniato, de prachtige oude Etruskestad Volterra en het Piaggiomuseum in Pontedera, waar je alles leert over de Vespa en de APE. De provincie Livorno biedt op haar beurt prachtige stranden waar filmsterren uit vervlogen tijden graag geziene gasten waren, oude Etruskische nederzettingen en mijnen, maar ook het napoleontische eiland Elba.

Algemene informatie >

 www.turismo.pisa.it

 www.pisaunicaterra.it

 www.pisamazingcity.it

 www.costadeglietruschi.it

Eten en drinken 236

For free
228

For shopaholics
232

By night
234

Pisa > duomo en Piazza dei Miracoli

BEZIENSWAARDIG

130 Pisa > duomo

Piazza del Duomo > 56100 Pisa > ☉ 22 dec.-6 jan. dag. 10.00-12.45 u en 14.00-18.00 u; nov. en febr. dag. 10.00-12.45 u en 14.00-17.00 u; maart dag. 10.00-18.00 u, 23-29 maart dag. 9.00-19.00 u; vanaf 30 maart dag. 9.00-20.00 u; april-sept dag. 10.00-20.00 u; okt. dag. 10.00-19.00 u. >

☎ € 2/gratis/combicketet dom, baptisterium en camposanto € 10 > Kaart F13

Ook aan de kathedraal, de *duomo*, is eeuwenlang gebouwd. In 1064 werd de eerste steen gelegd, maar er is nog tot de 14de eeuw aan doorgewerkt. En na een grote brand in 1595 moesten grootscheepse restauraties worden uitgevoerd. Zelfs in de 19de eeuw werden nog wijzigingen aangebracht. De dom is gewijd aan Santa Maria Assunta of Maria-Tenhemelopneming; vandaar het Mariabeeld op het dak. Het

is een wonderlijk gebouw, een prachtvoorbeeld van Pisaans-romaanse bouwkunst. Doordat Pisa handeldreef in het hele mediterrane gebied en islamitische ambachtslieden meewerkten in de bouw, is de invloed van de Oriënt onmiskenbaar aanwezig. De geometrische patronen in de me-dailles op de benedenverdieping en de zuilen in het interieur doen aan het Alhambra denken. Maar er zijn ook vroegchristelijke, Grieks-Byzantijnse en Lombardische invloeden.

Binnen staat een marmeren kansel van Giovanni Pisano, gemaakt in 1302-1310. Ook *Christus op de troon met Maria en Johannes*, het gouden mozaïek in de apsis, is de moeite waard. Aan het einde van het middenschip hangt een bronzen kroonluchter uit 1587 die bekendstaat als 'Galileo's lamp' omdat Galileo Galilei hiermee zijn theorieën over de slingerbeweging zou hebben geverifieerd. Al zijn er ook mensen die beweren dat hij die met een lamp in de *camposanto* heeft uitgetest.

Pisa > Piazza dei Miracoli

De Piazza dei Miracoli of het Plein der Wonderen, dankt haar naam aan de dichter Gabriele d'Annunzio (1863-1938). Ze staat overigens beter bekend als de Campo dei Miracoli en de officiële naam is Piazza del Duomo.

De gebouwen op het plein, dat meer wegheeft van een uitgestrekt gazon, zijn neergezet tijdens de gloriejijd van Pisa. Van de 11de tot de 13de eeuw voerde de maritieme republiek handel met Spanje en Noord-Afrika, iets wat je terugziet in de architectuur van de dom, het baptisterium en de campanile of beroemde scheve toren. Behalve romaanse en gotische stijlelementen zijn er Moorse invloeden zichtbaar, zoals het ingelegde marmer in abstracte, geometrische patronen met de bekende arabesken. Het hele plein glanst door het veelvuldige gebruik van wit carraramarmer, toen al het duurste bouw materiaal dat er was.

Het grasveld werd aangelegd in de 19de eeuw, toen veel huizen en kleinere gebouwen zijn afgebroken om het zicht op de monumentale gebouwen te 'verbeteren'.

Het is een wonder dat de site in de Tweede Wereldoorlog gespaard is gebleven. In 1987 werd het plein uitgeroepen tot UNESCO-werelderfgoed.

131 Pisa > baptisterium

Piazza dei Miracoli > 56100 Pisa >

🕒 dec.-jan. dag. 10.00-17.00 u; nov. en feb. dag. 10.00-17.00 u; maart dag. 9.00-18.00 u; april-sept. dag. 8.00-20.00 u; okt. dag. 9.00-19.00 u >

🎫 € 5 > Kaart F13

Het baptisterium is met een omtrek van meer dan 107 meter en een hoogte van bijna 55 meter de grootste doopkapel van Italië. De bouw startte in de 12de eeuw, waardoor een groot deel romaans is. Maar de kapel, gewijd aan Johannes de Doper, werd pas afgewerkt in de 13de eeuw door Nicola en Giovanni Pisano. Zij bouwden het bovenste gedeelte en de loggia. Nog in de 14de eeuw zijn er veranderingen doorgevoerd, bijvoorbeeld aan de koepel. Het interieur is van een serene eenvoud, met een fraaie doopvont en een mooie preekstoel uit 1255-1260 van Nicola Pisano, de vader van Giovanni. Het was de eerste vrijstaande kansel ooit. Een wonder geschiedt als een suppoost, een nogal streng

ogende schoonheid, in het midden van de lichte, cirkelvormige ruimte bij de doopvont gaat staan. Iedereen is dan al op klemmende toon om stilte verzocht en de vier toegangspoorten zijn gesloten. Plots verheft ze haar stem. Met haar gezang demonstreert ze de formidabele akoestiek van de ruimte.

Pisa > Battistero

132 Pisa > Campanile of scheve toren

Piazza del Duomo > 56100 Pisa >

🕒 nov.-febr. dag. 9.40-17.40 u, 22 dec.-7 jan. dag. 9.00-19.00 u; maart dag. 9.00-19.00 u; 23-29 maart dag. 9.00-19.00 u; april-sept. dag. 9.00-21.00 u; okt. dag. 9.00-19.00 u > 🎫 €15 >

Kaart F13 > 🌐 www.opapisa.it

Het bekendste monument van Pisa is de 55 meter hoge scheve klokkentoren van de kathedraal. Als je de toren wilt bezoeken, moet je vooraf een tijdvak reserveren en mag je er niet langer dan 30 minuten op. Bovendien worden slechts relatief kleine groepen bezoekers per tijdvak toegelaten om verdere verzakking tegen te gaan. Al is een bezoek vandaag de dag helemaal veilig.

Al bij het begin van de bouw van de campanile in 1173 waren er problemen. Toen er drie verdiepingen af waren begon de toren al te verzakken. Vanaf 1275 voegden bouwmeesters Giovanni di Simone en Giovanni Pisano er nog drie verdiepingen aan toe die ze naar de andere kant lieten overhellen om de toren weer 'recht te trekken'. In 1350 volgde het bovenste gedeelte met de klokken. Dit laatste deel staat 2,25 meter uit het lood, en de hele toren heeft een hellingshoek van meer dan vijf graden, maar de toestand is gestabiliseerd. Overigens is de vorm van de toren volgens historici waarschijnlijk afgeleid van een minaret. Pisa had immers veel contacten met de Moren in het Middellandse Zeegebied.

133 Pisa > hortus botanicus

Via Luca Ghini 5 > 56126 Pisa >

🕒 nov.-febr., ma.-vr., 8.00-17.00 u, za. 8.00-13.00 u; maart-okt. ma.-vr. 8.00-17.30 u., za. 8.00-13.00 u. >

🎫 € 2,50 > Kaart F13 >

🌐 www.ortobotanicoitalia.it/toscana/pisa/

Vlak bij de Campo dei Miracoli ligt de oudste universitaire plantentuin van Europa. Hij werd in 1453 gesticht door Luca Ghini, een illustere plant- en natuurkundige, en wordt nog steeds gebruikt voor onderwijs. Het botanisch museum heeft alle plantenverzamelingen bewaard die onderzoekers door de eeuwen heen hebben aangelegd.

Je kunt hier een arboretum bezichtigen, een cedertuin, een kruidentuin, een watertuin, een tuin met knol- en wortelplanten, een kas met succulenten en een serre met tropische planten. De verzameling Egyptische planten, bomen en heesters laat zien hoe belangrijk egyptologie is voor de universiteit van Pisa.

134 Pisa > Il camposanto

Piazza del Duomo > 56100 Pisa >

⌚ dec.-jan. dag. 10.00-17.00 u; nov. en feb. dag. 10.00-17.00 u; maart dag. 9.00-18.00 u; april-sept. dag. 8.00-20.00 u; okt. dag. 9.00-19.00 u >

☹ € 5 > Kaart F13

Aan de noordelijke zijde van het plein ligt het *camposanto*, een monumentaal kerkhof in een 13de-eeuws klooster. De begraafplaats is een luisterrijke ode aan de dood: grafstenen op de vloer van de kruisgang, tombes, grafmonumenten en sarcofagen langs de muur. Op deze plaats zou aartsbisschop Ubaldo Lanfranchi na de vierde kruistocht in 1202 50 scheepsladingen heilige grond van de Golgothabergraven hebben laten storten. Sindsdien staat de plek voor de inwoners van Pisa bekend als een heilig veld of

campo santo. De burgerij liet zich hier nog tot in de 18de eeuw begraven.

135 Pisa > Palazzo Reale

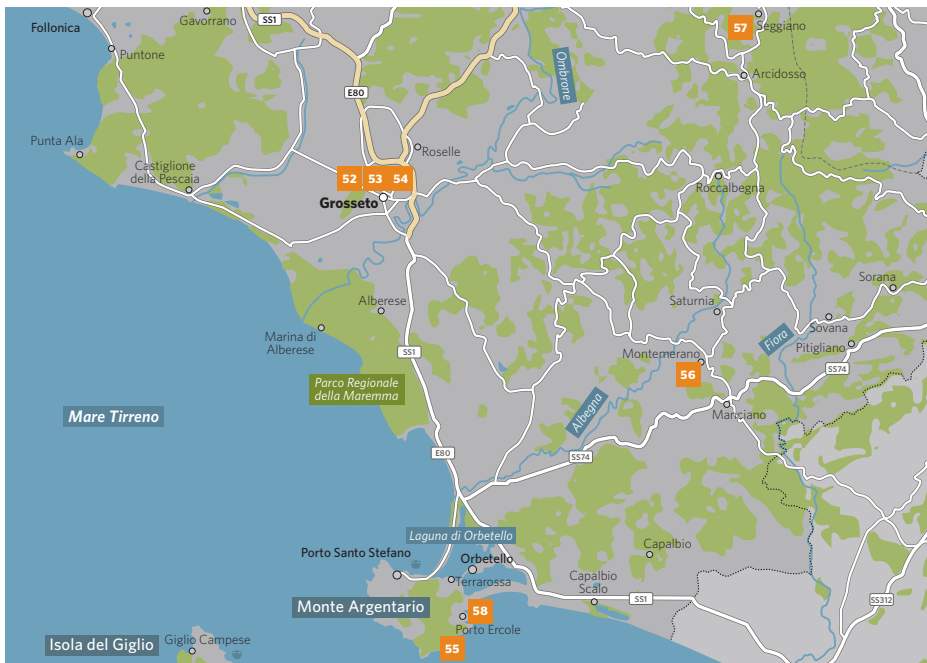
Lungarno Antonio Pacinotti 46 > 56126 Pisa >

⌚ ma.-za. 9.00-14.00 u > ☹ € 5/€ 2,50/gratis > Kaart G13 > www.sbappsae-pi.beniculturali.it

Het Palazzo Reale is een robuust stadspaleis aan de Arno met een weelderig interieur waar ooit de Medici's neerstreken, maar ook de Lotharingers en de Savoyes. Het gebouw van Bernardo Buontalenti (1531-1608) is nu een museum met schilderijen van Rafaël, Rosso Fiorentino van Bronzino en beelden van Antonio Canova, maar ook met huisraad, zoals tapisserieën van de Medici's.

Pisa > Camposanto

ETEN EN DRINKEN

52 Grosseto > €€ Ristorante Grantosco

Via Solferino 4 > 58100 Grosseto >
 ☎ 0564.260.27 >
 ⌚ dag. 12.00-14.30 u en 19.00-22.00 u >
 Kaart H5 > 🌐 www.ristorantegrantosco.it

Uitstekend restaurant in het centrum van Grosseto met authentieke en innovatieve vis- en vleesspecialiteiten uit de Maremma, maar ook *cinta senese* en *cinghiale* (everzwijn) in *Morellino di Scansano* (de rode wijn waar de Maremma zo trots op is). Gemoedelijke Toscaanse aankleding.

53 Grosseto > Cantina di Piazza del Sale

Piazza del Mercato 16 > 58100 Grosseto >
 ☎ 0564.427.828 > Kaart H5 >
 🌐 www.cantinadipiazzadelsale.com

Wijnproeven met een hapje.

54 Grosseto > €€ Ristorante Canapone

Piazza Dante 3 > 58100 Grosseto > ☎ 0564.245.46,
 reserveren ook via ☎ 339.296.3558 > Kaart H5 >
 🌐 ristorantecanapone.blogspot.nl

Moderne interpretatie van de Toscaanse keuken in een stijlvol decor, met een *enoteca* eraast voor een fijn aperitief. Reserveren aanbevolen.

55 Porto Ercole > Il Pellicano €€€

Località Sbarcatello > 58019 Porto Ercole >

☎ 0564.858.111 > 🕒 dag. > Kaart J5 >

🌐 www.pellicanohotel.com

Het menu van dit restaurant met twee Michelinsterren verandert voortdurend, maar heeft altijd een exotisch tintje. Il Pellicano hoort bij het gelijknamige luxe hotel.

56 Manciano > Da Caino €€€

Via della Chiesa, 4 > Montemerano >

58050 Manciano > ☎ 0564.602.817 en

327.359.4882 > Kaart I6 > 🌐 www.dacaino.it

Twee Michelinsterren, erg goede vleesgerechten, fantastische wijnkelder. Met drie kamers 'voor gasten die besluiten te blijven na het diner'. Moderne, 'lichte' en inventieve interpretaties van evergreens als *cinta senese*, wild zwijn, lam en kabeljauw.

**57 Seggiano > €€ > €€€
Il Silene di Roberto Rossi**

Località Il Giardino > 58038 Seggiano >

☎ 0564.950.026 > 🕒 ma. gesl. > Kaart G6 >

🌐 www.ilsilene.it

Uitstekend restaurant. Ideaal na het bezoeken van de Giardino di Daniel Spoerri. Eigenaar Roberto Rossi vertelt graag over de lokale *cucina*, zijn *locanda* waar je kunt overnachten, de kookcursussen (van minimaal drie dagen) die hij organiseert, zijn olijfolie en het lunchrestaurant dat hij in Spoerri's feeërieke tuin uitbaat.

**58 Orbetello > Ristorante €€
Trattoria La Grotta del Pescatore**

Via delle Fonti 9 > 58015 Orbetello >

☎ 0564.835.265 > Kaart J5 >

Dezelfde trattoria met lokale gerechten.

Porto Ercole > Il Pellicano